

Başvuru: 17 Mayıs 2016

Revizyon gönderimi: 29 Ekim 2016

Kabul: 19 Kasım 2016

OnlineFirst: 30 Aralık 2016

Copyright © 2016 • İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

tjs.istanbul.edu.tr

DOI 10.16917/iusosyoloji.284522 • Aralık 2016 • 36(2) • 477–506

Araştırma Makalesi

Televizyon Dizilerinde Yaşlılığın Temsili

Özgür Kılınç¹
Anadolu Üniversitesi

Ferruh Uztuğ²
Anadolu Üniversitesi

Öz

Yaşlanma ve yaşlılığın inşa ve temsil boyutuna odaklanan bu çalışmanın amacı yaşlılığın inşa boyutunu sosyokültürel ve eleştirel bir perspektiften hareketle inceledikten sonra yaşlılığın televizyonda temsilini değerlendirmektir. Bu kapsamda, 26 dizideki toplam 99 yaşlı karakterin dizilerde nasıl temsil edildikleri içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre dizilerde yaşlı erkek karakterler, kadın karakterlere göre daha fazla görünür bir konumdadır. Baskın olarak kurulan ilişki biçiminin aile etrafında şekillendiği görülürken, sosyal desteğin daha çok duygusal bir boyutta ilerlediği, verilen sosyal desteğin alınan sosyal desteğe göre daha fazla ön plana çıktığı görülmüştür. Verilen ve alınan sosyal stres oranları eşit olup daha çok yaşlı kadın karakterlere yönelik stereotipleştirme biçimlerine yer verildiği, başlıca stereotipleştirme biçimlerinin ise altın yaşlılık ile fiziksel, bilişsel ve duygusal güçsüzlük olduğu saptanmıştır. Dokuz karaktere yüklenen yaşlanma mitlerinin ise hastalık ve engellilik, depresyon, yalnızlık, huysuzluk ve hafıza kaybı olduğu belirlenmiştir. Sadece bir karaktere yönelik belirgin bir yaş ayrımı söylemi gözlenmişken ölüm söylemine ise hiçbir karakterde rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler

Yaşlanma korkusu • Medya ve yaşlılık • Yaşlılık ve temsil • Ölümü reddeden kültür

¹ **Yetkilendirilmiş yazar:** Özgür Kılınç (Yrd. Doç. Dr.), Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık ABD, 26470 Eskişehir. Eposta: ozgurkilinc@anadolu.edu.tr

² Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, 26470 Eskişehir. Eposta: fuztug@anadolu.edu.tr

Yaşlanmanın ve yaşlılığın tarihsel süreç içerisinde görünür olmaması gereken bir hâl aldığı görülmektedir. Yaşlılığın, gelecek yönelimli bir söylem içeren modernist kültürde hastalığı, güçsüzlüğü, ölümü anımsatması, ideal beden algısıyla bir çatışmayı içermesi ve yaşlıların çoğu kez ekonomik üretim alanının dışında kalması zaman içerisinde yaşlılığın inşasını, temsilini ve yaşlılığa yönelik algıları değiştirmiştir. Yine gençlik merkezli bir kültürün yaşlanmayı ve ölümü kamusal alanın dışında bıraktığı dile getirilebilir.

Gençleşme ve uzun yaşama Batı kültüründe uzun birer tarihi olan temalardır (Gilleard, 2007, s. 81). Dolayısıyla gençlik merkezli bir kültür tarafından tanımlanan yaşlılığın ve yaşlanmanın kamusal imgeleri üzerine çalışmak iki açıdan önemlidir. İlki, söz konusu kamusal imgelerin yaşlı insanlara yönelik sosyal tutumları ve davranışları yansıtması ve şekillendirmesi; ikincisi ise bireylerin kendilerine yönelik algılarını ve ileri yaşlardaki kişisel kimliklerini inşa etmeyi etkilemesidir (Featherstone & Hepword, 2007, s. 735).

Yaşlılık, insan ömrünün gayet doğal bir aşaması olarak görülürken nasıl oldu da çocukluğumuzdan beri masallarda, filmlerde, şehir efsanelerinde bize hep bir “koruk nesnesi” olarak sunulmaya başlandı? Ölüm ile yaşlılık ilişkisi nasıl inşa edilmektedir? Ölümü reddeden kültür nasıl şekillenmiştir? gibi soruları sosyokültürel ve eleştirel bir kavramsallaştırmadan hareketle inceledikten sonra yaşlılığın televizyonda temsilini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada yanıtı aranan temel soru şudur: “Ana yayın kuşağındaki dizilerde yaşlılık nasıl temsil edilmektedir?”

Bu kapsamda, Ocak-Temmuz 2015 zaman aralığında ana yayın kuşağında yayınlanan ve günlere göre toplam izlenme oranında ilk 10 içerisinde yer alan 26 dizideki yaşlı temsili içerik analizi ile incelenmiştir.

Yaş Kavramı ve Yaşlılık

Yaşın anlamı, konumu ve yaşlanma süreci kültür ve alt kültürlerle göre farklılık gösterse de biyolojik olarak 65 yaş ve üstü yaşlı olarak tanımlanmaktadır. 1800’lerin sonunda Otto von Bismarck yönetimindeki Alman hükümeti, aynı zamanda herhangi bir maddi zarara girmeden yaşlılara yönelik bir sosyal yardım başlatmak istemiş ve yaş kriteri olarak 65 yaş ve üstü seçilmiştir. Söz konusu yaş sınırı kamuoyuna, çok fazla sayıda yaşlı bireye yardım edildiğini göstermek için seçilse de gerçekte o dönemde nüfusun çok az bir kısmı 65 yaşına kadar yaşayabilmiştir. Sonraki dönemlerde sırasıyla Britanya, Amerika ve Kanada bu sistemi Almanya’dan örnek almıştır (Gibbons, 2003, s. 4-5).

Kendine ait dinamikleri olan yaşlanma süreci biyolojik bir gerçeklik olsa da her toplum kendi yaşlanma algısını farklı bir biçimde inşa etmektedir. Gelişmiş ülkelerde

yaşlılığı belirlemede kronolojik yaş önemli olduğundan yaklaşık olarak emeklilik yaşına denk gelen 60-65 yaşları yaşlılığın başlangıcı olarak düşünülebilir. Gelişmekte olan ülkelerde ise yaşlılığı belirleme ve tanımlamada kronolojik yaşın önemi ya çok azdır ya da yoktur. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde yaşlılığın başlangıcı olarak fiziksel çöküş bir ölçüt olarak değerlendirilir (<http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>).

Yaş ve yaşlılık biyolojik bir duruma referans verse de iki kavramın toplumsal olarak inşa edildiği dolayısıyla ekonomik, kültürel ve toplumsal bir bağlam içerisinde değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Yaşlılığa düz anlam ile bakıldığında tıpkı cinsiyet gibi biyolojik bir temelden değerlendirme yapıldığı düşünülebilir. Oysaki yaşlılığa yönelik kurulan anlamlar, kodlar, yan anlamlar açıldığında karşımıza bir kültürün anlam dünyası içerisinde şekillenen, tarihsel süreç boyunca değişik biçimlerde üretilen, tüketilen, yeniden üretilen ve deşifre edilmesi gereken bir kavram çıkmaktadır. Yaşlanmadan neden korkulduğu, ölüm ile yaşlılığın ilişkisi, ölümü reddeden bir kültürün yaşlılığı da görünmez kıldığı tartışmasının ancak toplumsal ve kültürel bir temelden hareketle yapılacak yorumlarla anlam kazanacağı öne sürülebilir. Bu noktada yaşlılığa ve yaşlanma korkusuna yönelik çeşitli yaklaşımların incelenmesi yerinde olacaktır.

Yaşlanma Korkusu ve Yaşlanma Korkusuna Yönelik Yaklaşımlar

Yaşlanma korkusuna yönelik kuramsal yaklaşımlar bu çalışmada sosyokültürel ve eleştirel yaklaşımlar olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Sosyokültürel yaklaşımlar *ölümü reddeden kültür* ve biyolojik temelli korkuların da kültürel bir yorumu olan (fiziksel çöküş) *narsistik kültür çerçevesinden*; eleştirel yaklaşımlar ise engellilik, sosyal sınıf, cinsiyet, toplumsal cinsiyet gibi yapı ve unsurların yaşlılıkta belirleyici olduğu dolayısıyla tek bir yaşlılık algısından ziyade öznel farklılıkların etkili olduğu birden fazla yaşlılık biçiminden bahsedilmesi gerektiği çerçevesinden hareketle değerlendirilmiştir.

Sosyokültürel yaklaşımlar. Yaş kavramının içerdiği teorik karmaşıklık sosyal psikoloji yönelimli sosyologların kendilik ve kimlik süreçlerini açıklama ve kültür ile sosyal eşitsizliğin üretimi ile yeniden üretimini inceleme konusunda benzersiz bir bakış açısı sunmaktadır. Tıpkı cinsiyet ve etnisite gibi yaş da sosyal kimliğimizin bir ögesidir (Barrett, Redmond & von Rohr, 2012, s. 329–331). Sosyal kimliğimizin bu önemli ögesine yönelik korkuların ve olumsuz tepkilerin nedenleri *ölüm korkusu*, *bedensel gücün azalması* ve *öz güven kaybı* (Martens, Goldenberg & Greenberg, 2005, s. 224–227) olarak değerlendirilmiştir. Ölüm korkusuna göre bir insan yaşlı birini gördüğünde kendi kaçınılmaz kaderini de görmektedir. Çünkü yaşlı bireyler geleceğimizin sıkıntılardan uzak olmayacağını, ölümün, fiziksel gücün azalmasının ve bireyin kendine olan *öz güven* kaybının potansiyel hatırlatıcılarıdır. Araştırmacılar

yaşlı bireylerin yol açtığı varoluşsal kaygıyı “Dehşet Yönetimi Perspektifi”nden (Terror Management Perspective) hareketle açıklamışlardır. Bu yaklaşıma göre insanlar ölüme karşı çeşitli sembolik çözümler inşa etmekte ve bir anlama yönelik inancı destekleyip sürekli kılmaktadırlar (kendini dine adanmak, iyi bir yazar, bilgisayar uzmanı olmak gibi). Söz konusu yaklaşımın toplumsal bir kavrayıştan ziyade psikiyatri söylemi tarafından şekillenen daha çok birey yönelimli bir vurguya sahip olduğu dile getirilebilir.

19. yüzyılda anatomik patolojinin ortaya çıkmasıyla beraber tıp bilimi, yaşlı bedenlerinin içsel ve dışsal fizyolojik özelliklerini genç bedenlerinden ayırarak incelemeye başlamıştır. Yaşlı bedenlerinin farklılığının vurgulanması, irrasyonel, istikrarsız ve dışarıdan bir müdahaleye ihtiyaç duyucu bir şekilde inşası geriatrinin disipline edici projesinin dayandığı nokta olarak da algılanmaktadır. Böylece hastalık ve yaşlılık anlamdaş bir bağlama oturtulmuştur (Pickard, 2014, s. 1283).

Twigg’e (2007) göre son on yılda sosyal gerontolojide meydana gelen en önemli gelişme yaş kavramının analizinde kültürel boyutun öne çıkması olduğundan, kamu düzeni ve refah devleti kaygılarının hâkim olduğu ve örtük bir biçimde tıp söyleminin inşa ettiği bir anlayıştan, yaş ve yaşlanmanın kültürel bağlam içerisinde değerlendirilebilmesinin mümkün olduğu bir zemin oluşmuştur.

Yaşlanma ve yaşlılığın kültürel bir bağlam içerisinde ele alınması yaşlılık ve ölümün özdeşleşen serüveninin değerlendirilmesinde 20. yüzyılın sonlarına doğru *ölümü reddeden kültür* kavramını karşımıza çıkarmaktadır.

Batı toplumlarının ölüme ve onun ritüellerine bir statüden başka bir statüye geçiş olarak görülen doğum, yaş dönümü, evlilik ve emeklilik gibi “bakma”yı beceremediği belirtilmektedir (O’Gormann, 1998, s. 1132). Dolayısıyla yaşlılıktan korkmanın en önemli nedenlerinden biri de yaşlılığın ölümü hatırlatmasıdır. Modern toplumda ölümün kamusal alanın dışında konumlandırılması *ölümü reddeden kültür (death denying culture)* kavramıyla açıklanmaktadır. Hem yaşlılıkla hem de toplumların sosyokültürel yapılarıyla yakından alakalı olan bu kavramı detaylı bir şekilde açıklamanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Ölümü reddeden kültürü incelemeyen önce Resim 1’de kavram ile alakalı bir alegoriye değinilmektedir.

Resim 1

Ölüm Dansı (*Dance Macabre*)

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Danse_Macabre

Ölüm dansı, ölümün evrensel niteliğini ve hayattaki konumu ne olursa olsun herkesi birleştirdiğini vurgulayan geç Ortaçağ dönemine ait bir alegoridir. Ölümlerden ya da ölümün kişiselleştirilmesinden oluşan bu dansla ölüm, papa, imparator, kral, çocuk ve işçi gibi hayatta farklı mevkileri temsil eden insanları yaşamdan mezara doğru dans etmek için çağırılmaktadır. Amaç insanlara hayatlarının ne kadar kırılgan ve zaferlerinin ne kadar anlamsız olduğunu hatırlatmaktır. Alegorinin kökeninin, vaaz metinlerine dayandığı kabul edilmektedir. İlk örneklerine 1424’lerde Paris’te bulunan ve artık kullanılmayan bir mezarlıkta rastlanmıştır (https://en.wikipedia.org/wiki/Danse_Macabre).

Ölümü reddeden kültür, ölümün tarihsel gelişiminin incelenmesiyle daha iyi anlaşılacaktır. Bu bağlamda ölümün tarihi, toplumsal/kültürel, bireysel, profesyonel ve aile merkezli bir bakış açısından hareketle sekiz döneme ayrılmıştır (Illich, 1990’dan akt., O’Gormann, 1998, s. 1127–1128). Tablo 1’de söz konusu dönemlere değinilmektedir.

Tablo 1
Ölümün Toplumsal/Kültürel Sekiz Dönemi

Dönemler	Özellikler
1. Ölünün Dansı 15. yy	- 15. yy öncesinde ölüm Tanrı'nın müdahalesi olarak görülmekteydi - Ölümün özerkleşmesi - Ölümün bir müdahaleden ziyade hayatın bir parçası olması - Ölümün doğal olduğu algısı - "Mezarım açık" algısı (ölümün var olduğu vurgusu)
2. Ölümün Dansı 16-17. yy	- Ölümün bağımsızlaşması - Dansın, eski toplumun ölümünü tasvir etmesi - Dansın, başka bir dünyaya geçişi değil bu hayatın sonunda yer almanın önemini temsil etmesi. - Kişisel anlam ve amaç arayışı - Ölümün doğanın bir gücü olması - Cesetlerden önceki dönemler gibi korkulmaması - İyi bir ölümü garantilemek için batıl inançların ortaya çıkması - Ölü bedenlerin kamusal diseksiyonunun, karnavalların ve resim sanatının bir öznesi hâline gelmesi - Önceki dönemlerde hayatı uzatmak için yapılan her tür müdahalenin inançsızlık olarak görülmesi bu dönemde ise doktorların hızlı ve rahat bir ölüm için insanlara yardım etmesi
3. Burjuva Ölümü 17-18. yy	- Sanayi Devrimi'nin iş ve bolluk yaratması - Burjuva sınıfının büyümesi - İleri yaşlarda sağlıklı olmayı isteyen bir toplum - Parası olanın "ölümü uzak tutması" - Ulus sağlığının ekonomi için önemli olması - Sağlıksız ve yaşlı olmayan bireylerin ölümünün "zamansız ölüm" olarak adlandırılması - Hayırsever kurumların dağıtılması ve yerine 18. yy'ın sonuna doğru doktorların toplumsal ve siyasal reformcular olarak yükselişe geçmesi - Ölüm karşısında, orta sınıfların doktorları işe almaları - Sağlık, sosyal yapı ve arzu arasında ailenin birleştirici rolünün olması
4. Klinik Ölüm 19. yy	- Doktorların salgın ve öldürücü hastalıklar karşısında merkezde olması - Ölümün, doktor tarafından onaylanan bir hastalığın "ürün"ü olması - Doktorların ölüm karşısında bir güce sahip oldukları inancı - Doktorların orta sınıfın güçlü birer üyeleri olmaya başlamaları
5. Bir Meta Olarak Sağlık 20. yy	- Doktorların kendilerini hastaları ile ölümün arasına koymaları - Hayatın uzatılmasının sivil bir hak olarak algılanması - Ölümün zorluklarının üstesinden gelmede eşsiz olan ruhsal ve entelektüel kapasitenin unutulup sağlığın bir meta olarak algılanması
6. Yoğun Bakımda Ölüm 20. yy ortaları	- Modern toplumun, ölümün üstesinden gelememesi - Bireylerin modern ilaçlarla ölüm karşısında korunmaları - Ölüm ritüellerinin tıbbileştirilmesi - Doktorların ve hemşirelerin, ölümü kendi başarısızlıkları olarak görmeleri
7. Toplumsal Ölüm Geç 20. yy	- Ölüm ritüellerinin profesyonelleşmesi - Ölümü reddeden kültür - İlkel toplumların ritüelleri ile batı toplumlarının ritüel farkları - İlkel toplumlarda biyolojik ölüm, ölümün toplumsal boyutundan önce gelirken, batı toplumlarında ise durum bunun tam tersidir. Çünkü batı toplumlarında hastane gibi kurumlar toplumsal ölümü, biyolojik ölümden önceki bir konuma getirmektedir.
8. Bütüncül Yaklaşım	- Yaşamda da, ölümden de bir anlamın olması - Bir statüden başka bir statüye geçiş (rite of passage)

Kaynak: (Illich, 1990'dan akt., O'Gormann, 1998).

Ölüm kavramının, toplumsal/kültürel sekiz dönemine değinilen Tablo 1'e göre batı kültürünün genel olarak ölümü reddeden bir kültür hâline geldiği dile getirilebilir. Bu bağlamda ölümü reddeden kültürün dört sosyolojik kanıtı şu şekilde sıralamıştır: (i) Ölüm hakkında konuşmanın tabu olması, (ii) ölümün tıbbileştirilmesi, (iii) ölümün toplumun geri kalanından ayrı tutulması, (iv) yas ritüellerinin reddi, (v) ölümü reddeden cenaze pratikleri (Zimmermann & Rodin, 2004, s. 123).

Yukarıdaki tabloda belirtildiği üzere ölüm kavramı zaman içerisinde tıp biliminin hayatı disipline edici söyleminin bir parçası hâline gelmiştir. Ölümün toplumun geri kalanından ayrı tutulması, hastane, bakımevleri gibi kurumlarda ölmeyi ifade etmektedir. Çünkü ölüm artık evlerden çıkıp kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Ölüm ve hastalık kamusal alanın dışında bırakılmış, ölüme yönelik *kamusal bakış* yerini tıbbın hastanedeki *disipline edici, hiyerarşik* bakışına bırakmıştır. Diğer bir deyişle yaşam ve ölüm artık tamamen bilimsel kavramlar olmayıp daha çok siyasal kavramlar hâline gelmiştir (Agamben, 2013).

İlkel toplumlar ve modern toplumdaki yas ritüellerinin farklılaşması da ölümü reddeden kültürün bir ögesi olarak okunabilir. Hem ilkel hem de modern toplumlarda yas ritüeli biyolojik ölümden sonra yaşanmakta fakat modern toplumlarda ölümün kurumsallaşması ve hastanenin ön planda olmasından kaynaklı biyolojik ölümden önce sosyal ölüm durumu söz konusudur (O'Gormann, 1998, s. 1128).

Modern hayatta ölümü reddeden cenaze pratiklerinin en önemli nedeni ölüm gerçekliğinin gündelik hayat içerisinde kaybolması, anlamını yitirmesi ve görünmez hâle gelmesidir (Laderman, 2000, s. 28). Ölüm ritüellerinin profesyonelleştiği çağımızda özellikle batıda cenaze kavramının başlı başına bir tüketim nesnesine dönüştüğü düşünülebilir.

Ölümü reddeden kültürün bir diğer boyutu ise yaşlılığı reddeden, gençlik yönelimli ve narsistik bir kültür olmasıdır. Gençlik değerlerinin egemen olduğu bir kültürde ölüm, gündelik yaşamın hep var olan bir yanı olmaktan ziyade bir utanç durumu olarak algılanmakta dolayısıyla modernizmin gelecek yönelimli toplum kurgusunda ve kültüründe ölüm ve yaşlılık kendine bir yer bulamamaktadır. Öyle ki yaşlılık ve ölüm korkusu, hep genç kalmayı isteyen ve yaşlanmayı reddeden nevrotik bir arzu yaratmıştır. Dolayısıyla narsistik bireyi oluşturan modern zamanlardaki baskın narsistik kültür yaşlılığı ve ölümü de dışarıda bırakan bir kültürdür (Mellor & Shilling, 1993, s. 418-419). Narsistik kültürün bir ideal yarattığı ve toplumu o ideal etrafında şekillendirdiği dile getirilebilir. Örneğin ideal bir beden kurgusuyla, yaşlanma karşıtı (anti ageing) kremlerle yaşlılığa karşı bir "savaş" açılmasıyla, "tikinti" veren çoğu şeyin (yaşlılık, yoksulluk, hastalık, ölüm gibi) görünmez kılınmasıyla bireylerin yaşamlarının ve genel olarak toplum yaşamının narsistik bir kültür çerçevesinde inşa edildiği söylenebilir.

Modern toplumun ölümü reddeden bir toplum olarak algılanmasına yönelik Walter (1994) tarafından öne sürülen nedenleri ise Barry ve Yuill (2012) aşağıdaki gibi yorumlamaktadır:

1. **Akılçılaştırma.** Modern hayatta ölüm akılçılaştırma sürecinin bir nesnesi hâline gelmiş, ölümün mahrem anları, yerini zaman çizelgelerine, bürokrasiye ve sınıflandırmaya bırakmıştır. Modernizmde ölüm sadece bir insanın hayatının son bulması değildir aynı zamanda bir kayıt altına alma ve dosyalama işlemidir. Nesnel bilgiler içeren ve yasin duygudan yoksun bir referansı olan ölüm belgelerinde ölen bireyin akrabalarının duyguları yer almaz. Bu durum bürokratik devlet için işlevsel olsa da kayıp ve yas ile ilgilenmede faydalı değildir.
2. **Tıbbileştirme.** Hayatın, “tıp bakışı”nın dışında kalan bir çok alanının tıbbin egemenliği altına girip tıp tarafından kolonileştirilmesidir. Örneğin, utangaçlık gibi normal bir toplumsal sorun bile tıbbi bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Tıbbi teknolojinin gelişmesiyle beraber ölüm de tıbbi bir söylemin içerisine dâhil olmuştur.
3. **Sekülerleşme.** 18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte yaşanan yeni kentleşmeyle sıradan insanların kiliseler üzerindeki kontrollerini kaybetmelerinin de ölümü reddeden kültüre yol açtığı iddia edilmektedir.
4. **Bireyselleşme.** Modern toplumun eğilimlerinden biri de bireysel bir yaşama odaklanılmasıdır. Kayıp ve yas anlarında diğer insanların duygusal desteği önemli olarak görülmektedir.

Bu dört nedenin dışında “mükemmel, genç ve yaşayan bedeni yücelten, yaşlanmayı geciktiren çeşitli kozmetik ürünleriyle “tüketim kültürü” de ölümü reddeden toplum yapısında rol oynamaktadır” (Barry & Yuill, 2012, s. 314).

Eleştirel yaklaşımlar. Yaşlanma ve yaşlılığa yönelik eleştirel yaklaşımların başka bir ifade ile eleştirel gerontolojinin sorduğu temel sorular şunlardır: Egemen kültürel normatif standartların faydalarını ve zararlarını görenler kimlerdir? Neden belirli bir şablon egemen konuma gelmektedir? Nasıl daha iyi yaşlanabiliriz? İyi bir yaşam nedir? Eleştirel yaklaşıma göre yaşlılığı ve yaşlılığın getirdiği sorunları anlamak için cinsiyet, sosyal sınıf ve etnisite analizlerinin etkilerini ve sosyoekonomik eşitsizlikleri anlamak gerekmektedir. Cinsiyet temelli bir beden ve yaşlılık anlayışına göre bedenlerimiz hastalık ve sağlık için bir uzam olmaktan daha fazlasını ifade etmektedir. Öyle ki anlamın kamusal ve özel dünyası arasında birer arayüz olan beden (Holstein & Minkler, 2003, s. 789–790) hem üretken beden, hem de tabi kılınmış beden olduğunda yararlı bir güç hâline gelebilmektedir (Foucault, 1992, s. 33). Yine Segal’e (2007) göre ise yaşlanma kültürü tartışmasız bir şekilde cinsiyetlendirilmiştir.

Featherstone ve Hepworth (2005) yaşlanma kavramına yönelik çalışmalarda iki gelişmeden bahsetmektedirler. Bunlar (i) sosyal inşacılık ve (ii) tüketici kültürü ve bedenin sosyolojisi ile cinsiyetlendirilmiş gerontolojidir.

Sosyal inşacılık yaşlanmayı bir kültürel kategori olarak kavramsallaştırarak “anlatının reddi”ni, yaşlılığın doğallaştırılma ve sabitleştirilme yollarını eleştirmektedir. Bu yaklaşıma göre yaşlanmaya yönelik sosyal ve kültürel olarak inşa edilen ön yargılar ilerlemeci bir şekilde yeniden inşa edilebilir (Hockey & James, 2003’ten akt., Featherstone & Hepworth, 2005, s. 357). Söz konusu iki gelişmenin kavrama yönelik eleştirel bir bakış açısını içerdiği öne sürülebilir.

Gullette (1997) yaş ve yaşlanma kavramlarının kültürün içine işlediğini dolayısıyla bedenlerimiz yerine kültür tarafından yaşlandırıldığımızı öne sürmektedir. Baskın kültür, yaşlanma hakkında erken yaşlardan itibaren kötü hissetmemiz ve bedenlerimizdeki yaşlanma belirtilerini çürüme ve düşüş işaretleri olarak kaygılı bir şekilde okumamız gerektiğini bize öğretmektedir.

Pickard (2014) “yaş ideolojisi” aracılığıyla yaşlılara yönelik sürdürülen sembolik şiddetin bireyler, kurumlar, bilim ve gündelik pratikler yani tüm toplum için bedelinin ağır olduğunu; yaşlı bireylerin toplumdaki rollerinin çoğunlukla onların ne olmadığı yani temelde iş gücüne katılmamak üzerinden tanımlandığını belirtmektedir.

Eleştirel yaklaşımın üzerinde durduğu bir diğer olgu yaş ayrımları ve bu ayrımların toplumsal yaşamda baskın bir şekilde hissedilmesidir. Hagestad ve Uhlenberg (2005) yaş ayrımlarını üç boyutta değerlendirmişlerdir. Söz konusu boyutlar kurumsal, mekânsal ve kültürel yaş ayrımlarıdır. Kurumsal yaş ayrımı, bir kuruma katılmanın kronolojik yaş üzerinden temellendirilmesi olup en açık örneklerine okul ve iş yaşamında rastlanılmaktadır.

Mekânsal yaş ayrımında farklı yaş grubundaki bireyler aynı mekânı paylaşmadıklarından yüz yüze bir etkileşim de kuramamaktadır. Çapraz yaş etkileşiminde üç tür mekânsal bağlam önem taşımaktadır. Bunlardan ilki yaş homojenliğinin en yüksek olduğu mekân olan evdir. İkincisi komşuluk, üçüncüsü ise yaş homojenliğinin en düşük olduğu ev dışında çalışmak, okumak, eğlenmek ve ibadet için zaman geçirilen mekânlardır (Hagestad & Uhlenberg, 2005, s. 347–348).

Yaş ayrımı kültürel zıtlıklar ile de yansıtılmakta ve yeniden üretilmektedir. Dil bu konuda merkezi bir güç olup farklı yaş kategorileri arasındaki yaşam tarzı farklılıklarını göstermektedir. Pazarlama bu farklılıklardan faydalanmakta, kitle iletişim araçları ise farklı yaş gruplarına hitap eden ve onların arasındaki farklılıkları vurgulayan dergiler, televizyon programları ve reklamlar yoluyla ticari içerikten fayda sağlamaktadır (Hagestad & Uhlenberg, 2005, s. 349).

Yaş ayrımları zaman içerisinde kendi mitlerini ortaya çıkarmıştır. Başka bir deyişle bu kavram da gençlik ve güzellik gibi diğer birçok kavramın sahip olduğu çeşitli mitlere sahiptir. Thornton'a (2002) göre ise yaşlanma kavramına yönelik altı mitem bahsedilebilir. Bu mitlerin "hastalık, engellilik", "zihinsel zekâ eksikliği, hafıza kaybı, bunaklık", "depresyon, yalnızlık, huysuzluk", "cinsel isteksizlik, sıkıcılık", "enerji düşüşü, canlılığın kaybı" ve "öğrenememe, değişememe, üretememe" olduğu belirtilmektedir. Thornton medya, ekonomi, toplumsal planlama, pazarlama ve akademi gibi alanlarda yer alan kamusal diyalogların bilimsel bir geçerliliği olmayan bu mitlere karşı meydan okuması gerektiğini ve bu noktada eleştirel yaşlılık çalışmalarının önemini dile getirmektedir.

Yaşlılığa yönelik eleştirel yaklaşımların daha önce de belirtildiği gibi cinsiyet ve sosyal sınıf gibi bireysel fakat yine kültürel olarak inşa edilen ve anlamlandırılan yapılardan ve yaş ayrımcılığı (agism) ile mitlerden hareketle yaşlılığı yorumladığı görülmektedir.

Medya ve Temsil

Anlam üretimi ve değişimi sürecinin bir parçası olan temsil, dilde, medyada ve iletişim eyleminde fikirlere, duygulara, olaylara ve kültürel olarak anlaşılan göstergeler ve imgelere dayanan kelimeler, resimler, kitaplar, dergiler, nesnelere, televizyon programları, sesler ve hikâyelerdir. Temsil, belirli toplumsal bağlamlarda üretilmekte, sergilenmekte, kullanılmakta ve anlaşılmaktadır. Temsil, kaçınılmaz olarak hangi göstergelerin diğerlerinden daha öncelikli olduğuna yönelik bir seçim süreci içerdiğinden, haberlerde, filmlerde ve hatta sıradan sohbetlerde bile kültürel ve siyasal hayatın merkezinde duran yaş, cinsiyet, sosyal sınıf gibi kavramların ve çeşitli toplumsal grupların nasıl temsil edildikleri önemlidir (Barker, 2008, s. 8; Hall, 1997, s. 3; Hartley, 2002, s. 202).

Hall (1997) kültürün paylaşılan anlamlarla ilgili ve dilin ise anlamın üretildiği ve değiştirildiği bir araç olduğunu belirterek temsilin dil ve kültür ile olan ilişkisine değinmiştir. Benzer şekilde Helsby'de (2005) dil ve kültürün, temsilin önemli kavramlarından olduğunu ve bu iki kavramın temsil ile bağını açıklayan "yansıtıcı (reflective), amaçlı (intentional) ve yorumlayıcı (constructionist)" olmak üzere üç temel teorinin olduğunu dile getirmektedir. Yansıtıcı teori dilin mevcut anlamı yansıttığını ya da metnin özündeki gerçekliği taklit ettiğini belirtmektedir. Diğer taraftan bu teori alternatif okumalara veya kodların farklı kullanımına izin vermemesinden dolayı da eleştirilmektedir.

Amaçlı teori metin yazarının, metnin belirli fikirleri temsil etmesini amaçladığı yani her iletişim eyleminin bir şekilde benzersiz olduğu üzerinde durmaktadır. Amaçlı teoriye yöneltilen en önemli eleştiri, başkaları tarafından anlaşılacak için toplumsal

sistemin kurallarına ve geleneklerine katıldığımızda, bireysel iletişim ortak bir anlamı başarmak için benzersiz yanlarının bir kısmını kaçınılmaz olarak kaybetmek zorundadır. Yorumlayıcı teorisinin ise mit ve bağlam açısından dilin toplum içerisinde nasıl çalıştığına odaklanan “göstergebilim” ve Foucault’nun geliştirdiği güç ve bilgi konularına odaklanan “söylemsel” olmak üzere başlıca iki yorumunun olduğu ifade edilmektedir (Helsby, 2005, s. 4–5).

Temsil, toplumsal süreçleri “eklemleyen” ve “değiştiren” bir şey olarak anlaşılabilir. Yani toplumsal süreçler temsili belirlerken aynı zamanda temsilden etkilenmekte ve temsil tarafından değiştirilmektedir. Dolayısıyla temsil sadece görsel, sözel kodları ve eğilimleri değil aynı zamanda dünyayı yorumladığımız toplumsal pratikleri ve bunların altında yatan güçleri de birbirine eklemektedir (Chaplin, 1994, s. 1). Temsiller hikâyeler anlatmakta, kimin hangi hikâyeleri anlattığı ise bir iktidar meselesi olmaktadır (Thumim, 2012, s. 19).

Hikâye anlatan araçlardan biri de medyadır. Lacey (1998) *Image and Representation* adlı kitabında temsil konusunu medya çalışmalarında anahtar kavramlardan olan ideoloji, söylem ve hegemonyadan hareketle ele almıştır. Talbott (2007) ise bireylerin çok az bir kısmının medya söyleminden etkilenmediğini öne sürmekte ve insanların, gerçekliklerini oluşturmada söylemin önemli bir rol oynamasından dolayı medya söyleminin güç ve etki yansımalarının açık olduğunu belirtmektedir.

Temsil kavramı bütün kitle iletişim araçlarında karşımıza çıkmaktadır. Kitle iletişim araçlarında temsil yukarıda da kısaca değinildiği gibi kültür, dil ve söylem ile ilişkilidir. Dolayısıyla bu kavramlar medyada sunulan temsil biçimlerini daha kapsamlı bir kültürel, ekonomik, siyasal ve toplumsal bağlamda ele almayı ve yorumlamayı sağlayabilir. Diğer taraftan bu çalışmada, içerik analizi uygulanacak örneklem televizyondan hareketle seçildiğinden televizyonun etkilerine de kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Televizyon hikâye anlatmanın merkezileşmiş bir sistemidir. Diziler, reklamlar, haberler ve diğer programlar kolay anlaşılır bir imgeler ve mesajlar sistemini her evin içerisine taşımaktadır. Bu sistem bebeklikten başlayarak çeşitli eğilim ve tercihleri ekmektedir. Okuryazarlık ve hareketliliğin tarihi bariyerlerini aşan televizyon, heterojen nüfusun toplumsallaşmasında ve gündelik bilgiyi edinmesinde ana kaynak hâline gelmiştir (Gerbner, Gross, Morgan & Signorielli, 2002, s. 193).

Televizyonun yaptığı katkılar kişisel, toplumsal ve kültürel bir bağlam içerisinde şekillenmektedir. Söz konusu bu bağlamın anlamları “ekme süreci”nin boyutlarıdır. Bir izleyicinin yaşı, cinsiyeti ya da sosyal sınıfı bakış açısında bir farklılığa yol açsa da televizyon izleme benzer ve birbirini etkileyen bir farklılığa yol açmaktadır. Örneğin, ergen bir kız ait olduğu sosyal sınıfı bu sayede tanımlayabilir. Etkileşim

ise bebeklikten mezara kadar devam eden bir süreçtir. Dolayısıyla daha çok dinamik bir sürecin bütünleşik bir yönü olan televizyon sadece imgeleri, fikirleri ve inançları yaratıp yansıtmaz. Ekme kuramına göre medya imgelerine yoğun ve tekrarlı bir şekilde maruz kalma (televizyon izleme) sosyal gerçekliğin medya tarafından inşa edildiği algısını etkilemektedir. Diğer bir deyişle uzun dönemde medya, bireylerin farklı fikirlerini homojenleştirmektedir (Gerbner ve ark., 2002, s. 197; Zhang ve ark., 2006, s. 265).

Sosyal bilişsel (social cognitive) teoriye göre ise televizyon, yaşam döngüsünün farklı evrelerinde yer alan bireyleri gözlemlemek için bir fırsat sunmaktadır. Televizyonda yer alan karakterler bir model sunduklarından izleyiciler de buradaki imgelerden hareketle yaşlılığın anlamına, yaşlanmaya yönelik beklentiler, çevreler geliştirmekte ve bilişsel temsiller inşa etmektedirler. Öte yandan yaşlı imgeleri uzun süreli bir stereotipleştirme biçiminde sunulduğunda insanların, özellikle çocukların geliştirebilecekleri *şemalar* onların kendi gerçekliklerini yansıtmayabilir. Örneğin, izleyicilerin yaşlandıklarında iş gücü içerisindeki rollerine yönelik beklentileri için televizyonda yaşlı karakterlerin rol aldığı bir mesleğin gösterilmesi olumsuz bir model olabilir (Signorielli, 2004, s. 280–281). Yine Prieler, Kohlbacher, Hagiwara ve Arima'da (2015) yaşlı insanların televizyonda az olarak görülmesinden kaynaklı, çok fazla televizyon izleyenlerin, onların tüm nüfusun çok az bir kısmını oluşturduklarına inanabileceklerini ya da medyada negatif stereotipleştirme biçimleri ile sunulan yaşlı karakterlere yönelik olumsuz görüşler edinebileceklerini öne sürmektedirler.

Medyada yaşlılığın temsili üzerine yapılan çeşitli araştırmaların televizyon dizilerine, reklamlara ve gazete içeriklerine odaklandığı görülmektedir. Aşağıda söz konusu araştırmalara kısaca değinilmektedir.

Kessler, Rakoczy ve Staudinger (2004) Almanya'da dört televizyon kanalının ana yayın kuşağında yayınlanan dizilerde yer alan 355 yaşlı karakterin temsil biçimlerini demografik, sosyoekonomik, psikolojik ve sağlıkla ilişkili boyutlardan hareketle incelemiştir. Söz konusu boyutlara yönelik veriler gözlemsel, derecelendirme ve açık kategori olmak üzere üç şekilde toplanmıştır. Tablo 2'de araştırmadaki kodlama kategorileri yer almaktadır.

Tablo 2
Kessler ve Arkadaşlarının Araştırmasındaki Kodlama Kategorileri

Değişken	Boyutlar	Veri Toplama Biçimi
Meslek		Açık Kategori
Hastalık		Açık Kategori
Ekonomik Statü	Ekonomik kaynaklar: Düşük, orta, yüksek, çok yüksek, aşırı derecede yüksek	Gözlemsel
Çalışma Durumu	Çalışıyor, çalışmıyor, emekli	Gözlemsel
Eğitim Seviyesi	Yok, üniversite öncesi, üniversite	Gözlemsel
İşlevsel Sağlık Durumu	Az, orta, yüksek, çok yüksek işlevsellik	Gözlemsel
Hobiler	Spor, gönüllülük, kültür	Gözlemsel
Cinsel Aktivite	Gösterilmekte, değinilmekte ya da tam tersi	Gözlemsel
İlişki Biçimi	Aile, arkadaş, resmi	Gözlemsel
Sosyal Desteğin Türü	Duygusal, araçsal	Gözlemsel
Sosyal Desteğin Yönü	Alınan, verilen, karşılıklı	Gözlemsel
Sosyal Stres	Hakaret, ihmal, fiziksel taciz	Gözlemsel
Sosyal Stresin Yönü	Alınan, verilen, karşılıklı	Gözlemsel
Baş Çıkma Stratejisi: Özümseme (karşılaşılan nesne, durum, olay ya da bilginin var olan şemalarla açıklanma çabası)	7'li Likert ölçeği	Derecelendirme
Baş Çıkma Stratejisi: Uyumsama (mevcut şemanın yeni olay ve durumlara göre yeniden biçimlendirilmesi)	7'li Likert ölçeği	Derecelendirme

Kaynak: (Kessler ve ark., 2004, s. 538).

Araştırma bulgularına göre yaşlı bireyler medyada ekonomik statü olarak yüksek ve üretken bir şekilde temsil edilmiş olsalar da aynı zamanda onların yetersiz, homojen ve cinsiyet stereotipleştirmelerine göre temsil edildikleri görülmüştür (Kessler ve ark., 2004, s. 544).

Signorielli'ye (2004) göre yaşlılar ana yayın kuşağındaki programlarda yeterince temsil edilmemekte, televizyon yaşlıları reddederken gençliği yüceltmektedir.

Rozanova (2006) ise Kanada'da günlük yayınlanan bir gazetede yer alan 60 yazıdan yola çıkarak yaşlı bireylerle ilgili sağlık ve hastalığın nasıl temsil edildiğini tematik olarak analiz etmiştir. Araştırmaya konu olan yazılarda, bir hastalık olarak yaşlılık, sağlıklı yaşlanmak için kişisel sorumluluk ve sağlıksız yaşlanmanın maliyeti olmak üzere üç ana tema ortaya çıkmıştır. Yine araştırma bulgularına göre incelenen yazıların içeriğinde hastalığın, kaçınılmaz bir şekilde yaşlılığa eşlik ettiği, yaşlılığın açıkça ya da örtük olarak fiziksel ve bilişsel olarak kötüye gitme durumuyla ilişkilendirildiği görülmüştür.

Yaşlılık ve temsil ilişkisine yönelik bir diğer çalışma ise Lee, Carpenter ve Meyers (2007) tarafından televizyon reklamlarından hareketle yapılmıştır. Çalışmada yaşlılara dair değinilen negatif ve pozitif stereotipleştirme biçimleri şunlardır:

- Mükemmel Büyükanne ve Büyükbaba (Perfect Grandparent): Aile yönelimli, destekleyici, sevecen
- Altın Yaşlılık (Golden Ager): Atik, sosyal, sağlıklı
- John Wayne Muhafazakarlığı (John Wayne Conservative): Muhafazakâr, nostaljik
- Umutsuz (Despondent): Korkan, umutsuz, ihmal edilen
- Yalnız (Recluse): Naif, sessiz, çekingen
- Fiziksel, Bilişsel, Duygusal Güçsüzlük (Severely Impaired): Kendini ifade edemeyen, uyumsuz, yeteneksiz, bunama durumu, güçsüz
- Huysuz-Aksi (Shrew-Curmudgeon): Sert, huysuz, inatçı (Hummert, Garstka, Shaner & Strahm, 1994'ten akt., Lee ve ark., 2007, s. 25).

Manges ise (2007) medyada yaşlılığın sunumu üzerine yapmış olduğu çalışmada yaşlıların televizyondaki rollerini küçük, orta ve büyük rol olmak üzere üçe ayırmıştır. Yine, yaşlıların rol alma biçimini de genel olarak negatif, pozitif ve belirlenememekte olarak kodlamıştır.

Yöntem

Yaşlılığın televizyon dizilerinde temsilini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada yanıtı aranan temel soru şudur:

1. Ana yayın kuşağındaki dizilerde yaşlılık nasıl temsil edilmektedir?

Yukarıdaki temel sorudan hareketle araştırmanın alt soruları ise şu şekilde belirlenmiştir:

2. Dizilerde yer alan yaşlı karakterlerin demografik özellikleri nelerdir?
3. Yaşlı karakterler daha çok hangi ilişki biçimi ile temsil edilmektedir?
4. Yaşlı karakterlerin yer aldığı dizilerdeki sosyal destek içerikleri nelerdir?
5. Yaşlı karakterlerin yer aldığı dizilerdeki sosyal stres içerikleri nelerdir?
6. Yaşlı karakterlere yönelik stereotipleştirme var mıdır? Varsa hangi biçimde inşa edilmektedir?
7. Dizilerde yer alan yaşlı karakterlerin rol içerikleri nasıldır?
8. Yaşlı karakterlere yönelik yaşlanma mitleri var mıdır? Yaşlı karakterler üzerinden kurulan ölüm söylemi var mıdır?
9. Yaşlı karakterlerin yer aldığı dizilerdeki yaş ayrımı içerikleri nelerdir?
10. Cinsiyet ile sosyal desteğin yönü, stereotipleştirme biçimleri ve çalışma durumu karşılaştırması nasıl yorumlanabilir?

Araştırma sorularından hareketle Ocak-Temmuz 2015 zaman aralığında ana yayın kuşağında (prime-time/20.00 - 22.59) yayınlanan ve günlük ya da haftalık dizi ayrımı yapılmadan toplam izlenme oranında (total) ilk 10 içerisinde yer alan 26 yerli dizideki yaşlı temsili içerik analizi ile incelenmiştir. Televizyon dizisi, aynı ana karakterler ve bazen sürekli bir mekân ortak paydasına dayanan ama birbirinden farklı olay dizilerinden oluşan dramatik anlatılar bütünü ifade etmektedir (Mutlu, 1991, s. 197). Tablo 3'te yer alan söz konusu dizilerin seçiminde <http://www.medyatava.com/rating> sitesindeki veriler temel alınmıştır.

İncelenen dizileri belirlemede amaçsal örnekleme yönteminden yola çıkılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014, s. 90). Bu bağlamda örneklemin belirlenmesinde dizinin yayınlandığı gün içerisinde toplam izlenme oranında ilk 10 içerisinde yer alması temel alınmıştır. Yine örnekleme dâhil olan dizilerin hem tür (aile, polisiye, dram, aksiyon) hem de nicel olarak çeşitliliğini artırmak için her aya yönelik farklı bir gün belirlenmiştir. Başka bir deyişle diziler seçilirken Ocak için Pazartesi, Şubat için Salı şeklinde devam edilerek her ayın ilk haftasından sırasıyla farklı bir gün belirlenmiştir.

Tablo 3
Örnekleme Oluşturan Diziler

Tarih	Dizi
5 Ocak 2015 Pazartesi	Paramparça Karadayı İki Dünya Arasında
3 Şubat 2015 Salı	Kaderimin Yazıldığı Gün Küçük Ağa İki Dünya Arasında
4 Mart 2015 Çarşamba	Güzel Köylü Poyraz Karayel Diriliş Ertuğrul Yılanların Öcü İki Dünya Arasında
9 Nisan Perşembe	Kurtlar Vadisi Pusu Kocamın Ailesi Asla Vazgeçmem İki Dünya Arasında
8 Mayıs Cuma	Karagül Kara Ekmek Medcezir Arka Sokaklar İki Dünya Arasında
6 Haziran Cumartesi	Sungurlar Kiraz Mevsimi Güllerin Savaşı Kertenkele
5 Temmuz Pazar	Acil Aşk Aranıyor Yaz'ın Öyküsü

Kaynak: <http://www.medyatava.com/rating>

İçerik analizi kodlama tablosu ise Kessler ve arkadaşları (2004), Lee ve arkadaşları (2007), Manges (2007), Thornton (2002) ile Hagestad ve Uhlenberg'in (2005) çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Tablo 4'te araştırmada esas alınan ve 25 kategoriden oluşan (dokuz demografik özelliğin dâhil edilmesiyle birlikte) içerik analizi kodlama tablosuna değinilmektedir.

Yaşlılığın temsiline yönelik yapılan çeşitli çalışmalarda yaşlı kategorisine dâhil edilecek yaş sınırı minimum 50 ve 60 yaş arasında değişmektedir (Lee ve ark., 2007, s. 24). Bu çalışmada ise yaşlı karakterleri belirlemek için Simcock ve Sudbury'nin (2006) araştırmasından yola çıkılarak dizi oyuncusunun gerçek yaşının bilinmesi, dizide yaşa yönelik belirli bir referansın olması ya da karakterin fiziksel görünüşü temel alınmış ve minimum yaş 50 olarak belirlenmiştir.

Tablo 4

İçerik Analizi Kodlama Tablosu

Kategoriler	Tanımlar
1. Dizi	Tablo 3'te değinilmektedir.
2. Yaşlı Karakter	İncelenen dizide yaşlı karakter var mı?
3. Demografik Özellikler	Cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, çalışma durumu, ekonomik statü, çocuk sahibi olma, kiminle yaşanıldığı, sağlık durumu ve hobiler.
4. Baskın Olarak Kurulan İlişki Biçimi	Aile, arkadaş ve resmi
5. Sosyal Destek	Sosyal destek var mı?
6. Sosyal Desteğin Türü	Duygusal ve araçsal
7. Sosyal Desteğin Yönü	Alınan, verilen ve karşılıklı
8. Sosyal Stres	Sosyal stres var mı?
9. Sosyal Stresin Türü	Psikolojik, fiziksel şiddet ve hakaret
10. Sosyal Stresin Yönü	Alınan, verilen ve karşılıklı
11. Stereotipleştirme Biçimleri (Negatif ve Pozitif)	Altın Yaşlılık, fiziksel, bilişsel ve duygusal güçsüzlük, John Wayne muhafazakârlığı, mükemmel büyükanne ve büyükbaba, huysuz ve aksi
12. Rolün Büyüklüğü	Küçük, orta ve büyük
13. Genel Rol Alma Biçimi	Negatif ve pozitif
14. Yaşlanma Mitleri	Hastalık ve engellilik, depresyon, yalnızlık ve huysuzluk, hafıza kaybı
15. Yaş Ayrımı	Yaş ayrımı var mı?
16. Yaş Ayrımının Türü	Kurumsal, mekânsal ve kültürel
17. Ölüm Söylemi	Ölüm söylemi var mı?

Kaynak: (Hagestad & Uhlenberg 2005, s. 346; Kessler ve ark., 2004; Lee ve ark., 2007; Manges, 2007, s. 57; Thornton 2002, s. 303).

Bulgular ve Yorum

Araştırma verileri SPSS 16.0 veri analizi programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin çözümü ve yorumlanmasında Frekans Analizi tekniğinden ve karşılaştırmalı tablolardan yararlanılmıştır. Tablo 5'te analiz edilen dizilerde yer alan yaşlı karakterlerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5
Dizilere Göre Yaşlı Karakter Sayısı

Dizi	Yaşlı Karakter		Toplam
	Var	Yok	
İki Dünya Arasında (Toplam beş bölüm)	12	0	12
Poyraz Karayel	9	0	9
Yılanların Öcü	8	0	8
Küçük Ağa	7	0	7
Diriliş Ertuğrul	6	0	6
Karadayı	6	0	6
Kara Ekmek	6	0	6
Kertenkele	6	0	6
Kocamın Ailesi	6	0	6
Kaderimin Yazıldığı Gün	5	0	5
Yaz'ın Öyküsü	5	0	5
Karagül	4	0	4
Kurtlar Vadisi Pusu	4	0	4
Güllerin Savaşı	3	0	3
Güzel Köylü	3	0	3
Arka Sokaklar	2	0	2
Acil Aşk Aranıyor	2	0	2
Sungurlar	2	0	2
Asla Vazgeçmem	1	0	1
Medcezir	1	0	1
Paramparça	1	0	1
Kiraz Mevsimi	0	1	1
Toplam	99	1	100

İncelenen 26 dizide yer alan yaşlı karakter sayısı Tablo 5'te yer almaktadır. Tabloya göre 26 dizide yer alan yaşlı karakter sayısı 99 iken bir dizide ise yaşlı karaktere rastlanmamıştır. Dolayısıyla söz konusu dizi analize dâhil edilmemiş ve analiz toplam 99 yaşlı karakter üzerinden yapılmıştır. İki Dünya Arasında adlı dizinin beş bölümü analize dâhil edilmiş olup tekrar karakterler analiz kapsamı dışında bırakılmıştır.

Demografik Bulgular

Tablo 6
Demografik Özellikler

Cinsiyet	Frekans	%
Erkek	61	61,6
Kadın	38	38,4
Toplam	99	100,0
Medeni Durum	Frekans	%
Evli	26	26,3
Dul	11	11,1
Belirsiz	62	62,6
Toplam	99	100,0
Eğitim Seviyesi	Frekans	%
Üniversite	2	2,0
Belirsiz	97	98,0
Toplam	99	100,0
Çalışma Durumu	Frekans	%
Çalışıyor	20	20,2
Çalışmıyor	16	16,2
Emekli	1	1,0
Belirsiz	62	62,6
Toplam	99	100,0
Ekonomik Statü	Frekans	%
Yüksek	24	24,2
Orta	22	22,2
Düşük	8	8,1
Belirsiz	45	45,5
Toplam	99	100,0
Çocuk Sahibi Olma	Frekans	%
Var	44	44,4
Belirsiz	55	55,6
Toplam	99	100,0
Kiminle Yaşıyor	Frekans	%
Aile	42	42,4
Belirsiz	54	54,5
Diğer	3	3,0
Toplam	99	100,0
Sağlık Durumu	Frekans	%
İyi	87	87,9
Kötü	7	7,1
Belirsiz	5	5,1
Toplam	99	100,0
Hobiler	Frekans	%
Yok	98	99,0
Diğer	1	1,0
Toplam	99	100,0

Tablo 6’da incelenen dizilerdeki yaşlı karakterlere ait demografik özellikler yer almaktadır. Tabloya göre dizilerde yaşlı erkekler, yaşlı kadınlara göre daha fazla temsil edilmektedir (%61,6). Yine karakterlerin %26,3’ü evli olup sadece %2’sinin eğitim seviyesi üniversitedir. Karakterlerin çalışma durumu incelendiğinde %20,2’sinin çalıştığı, %24,2’sinin yüksek ekonomik statüye sahip ve %44,4’ünün çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Örnekleme dâhil olan karakterlerin %42,4’ü aile ile yaşamakta, %87,9’unun sağlık durumu iyi olup, sadece bir yaşlı karakterin belirli

bir hobisi bulunmaktadır (%1). İncelenen dizilerde yaşlı karakterlerin daha çok sağlıklı olarak yansıtılması Lien, Zhang ve Hummert'ın (2009) Tayvan'daki yaşlı karakterlerin ana yayın kuşağındaki drama dizilerinde yaşlı karakterlerin fiziksel ve bilişsel olarak sağlıklı olarak yansıtıldıkları saptaması ile benzerlik göstermektedir.

Kurulan İlişki Biçimine Yönelik Bulgular

Tablo 7
Kurulan İlişki Biçimi

İlişki Biçimi	Frekans	%
Aile	44	44,4
Arkadaş	18	18,2
Resmî	18	18,2
Belirsiz	19	19,2
Toplam	99	100,0

Yaşlı karakterlerin belirgin olarak kurdukları ilişki biçimine değinilen Tablo 7'de görüldüğü gibi en fazla aile ile ilişki kurulmaktadır (%44,4). İncelenen dizilerin birçoğunda aile anlatısının merkezi bir konumda olmasının ve kültürel olarak yaşlılığın çoğu zaman aile söylemi üzerinden inşa edilmesinin bu durumun nedenlerinden olduğu düşünülebilir. Diğer bir deyişle yaşlığa atfedilen toplumsal anlamlar kurulan ilişki biçiminin de aile etrafında şekillenmesine yol açmaktadır.

Sosyal Destek İçerikleri

Tablo 8
Sosyal Destek İçerikleri

Sosyal Destek	Frekans	%
Var	53	53,5
Yok	46	46,5
Toplam	99	100,0
Sosyal Desteğin Türü	Frekans	%
Yok	46	46,5
Duygusal	39	39,4
Araçsal	14	14,1
Toplam	99	100,0
Sosyal Desteğin Yönü	Frekans	%
Yok	46	46,5
Verilen	38	38,4
Alınan	9	9,1
Karşılıklı	6	6,1
Toplam	99	100,0

Tablo 8 sosyal destek içeriklerinin dağılımını göstermektedir. Buna göre araştırmaya konu olan karakterlerin %53,5'i için bir sosyal destek söz konusudur. Sosyal desteğin türü anlamında %39,4 ile duygusal sosyal desteğin belirgin olduğu,

sosyal desteğin yönü anlamında ise %38,4 ile verilen kategorisinin belirgin olduğu gözlemlenmiştir.

Sosyal Stres İçerikleri

Tablo 9
Sosyal Stres İçerikleri

Sosyal Stres	Frekans	%
Var	28	28,3
Yok	71	71,7
Toplam	99	100,0
Sosyal Stresin Türü	Frekans	%
Yok	71	71,7
Psikolojik	16	16,2
Fiziksel Şiddet	6	6,1
Hakaret	4	4,0
Diğer	2	2,0
Toplam	99	100,0
Sosyal Stresin Yönü	Frekans	%
Yok	71	71,7
Alınan	13	13,1
Verilen	13	13,1
Karşılıklı	2	2,0
Toplam	99	100,0

İncelenen karakterlerin sosyal stres içeriklerine yönelik verilere Tablo 9'da değinilmektedir. Tabloya göre incelenen karakterlerin %28,3'ü için sosyal stres söz konusudur. Sosyal stresin türüne bakıldığında en fazla psikolojik sosyal stres (%16,2) ön plana çıkmaktadır. Sosyal stresin yönü ise hem alınan hem de verilen kategorisi için oransal olarak eşittir. Saptanan temel psikolojik sosyal stres türlerinin yok sayma, yaşlı karakterin eğlence nesnesi hâline gelmesi olduğu belirtilebilir. Her ne kadar hem alınan hem de verilen sosyal stresin oranı eşit olsa da (%13,1) yaşlılık odaklı sosyal stresin %71,0 ile belirgin olmaması olumlu bir temsil biçimi olarak değerlendirilebilir.

Stereotipleştirme Biçimleri

Tablo 10
Stereotipleştirme Biçimleri

Stereotipleştirme Biçimi	Frekans	%
Yok	73	73,7
Altın Yaşlılık	9	9,1
Fiziksel, Bilişsel ve Duygusal Güçsüzlük	8	8,1
John Wayne Muhafazakârlığı	4	4,0
Mükemmel Büyükanne ve Büyükbaba	3	3,0
Huysuz, Aksi	2	2,0
Toplam	99	100,0

Tablo 10’da görüldüğü gibi yaşlılara yönelik stereotipleştirme biçimlerinden biri olan altın yaşlılık ilk sırada olup (%9,1) onu %8,1 ile fiziksel, bilişsel ve duygusal güçsüzlük takip etmektedir. Altın yaşlılık biçiminde stereotipleştirilen karakterlerin beşinin yüksek bir ekonomik statüye sahip olduğu, mükemmel büyükbaba olarak stereotipleştirilen karakterlerden birinin ise çocuğu ile yoğun bir çatışma içerisinde olduğu gözlemlenmiştir.

Rol İçerikleri

Tablo 11
Rol İçerikleri

Rolün Büyüklüğü	Frekans	%
Küçük	48	48,5
Orta	28	28,3
Büyük	23	23,2
Toplam	99	100,0
Genel Rol Alma Biçimi	Frekans	%
Pozitif	42	42,4
Negatif	18	18,2
Belirsiz	39	39,4
Toplam	99	100,0

Karakterlerin rol içeriklerinin %48,5’inin küçük kategorisinde ve %42,4’ünün genel rol alma biçiminin pozitif olduğu görülmektedir. Karakterlerin yarıya yakınının küçük rollerde yer alması olumsuz bir durum olarak görülebilir. Yaşlı karakterlerin genel rol alma biçimlerinin daha çok pozitif olması onların negatif bir şekilde stereotipleştirilip temsil edilmemeleri açısından önemlidir. Diğer taraftan pozitif stereotipleştirme biçimlerinden biri olan “altın yaşlılık” üzerinden temsil edilen dokuz karakterden ikisinin genel rol alma biçiminin negatif olduğu belirlenmiştir.

Yaşlanma Mitleri ve Ölüm Söylemi

Tablo 12
Yaşlanma Mitleri ve Ölüm Söylemi

Yaşlanma Mitleri	Frekans	%
Yok	90	90,9
Hastalık ve Engellilik	4	4,0
Depresyon, Yalnızlık ve Huysuzluk	4	4,0
Hafıza Kaybı	1	1,0
Toplam	99	100,0
Ölüm Söylemi	Frekans	%
Yok	99	100,0
Toplam	99	100,0

Yaşlanma mitleri ve ölüm söyleminin incelendiği Tablo 12'ye göre belirgin yaşlanma mitleri %4 ile hastalık, engellilik ve yine %4 ile depresyon, yalnızlık ve huysuzluktur. Sadece bir karakter hafıza kaybı ile temsil edilmiş olup, incelenen karakterlerin hiçbirinde belirgin bir ölüm söylemine rastlanmamıştır.

Yaş Ayrımı İçerikleri

Tablo 13
Yaş Ayrımı İçerikleri

Yaş Ayrımı	Frekans	%
Var	1	1,0
Yok	98	99,0
Toplam	99	100,0

Yaş Ayrımının Türü	Frekans	%
Mekânsal	1	1,0
Yok	98	99,0
Toplam	99	100,0

Tablo 13'te yaş ayrımının içerikleri yer almaktadır. Buna göre yalnızca bir karaktere yönelik yaş ayrımına rastlanmış olup söz konusu yaş ayrımı ise mekânsal olarak kurulmuştur (%1). Mekânsal ayrımında yaşlı erkek karakter, orta yaşlı kadın karakter ile kamusal bir mekânda karşılaşmış ve kadın karakter, erkek karakterin biyolojik yaşı ve görüntüsü üzerinden yaş ayrımcılığı içeren söylemlerde bulunmuştur.

Cinsiyet ile sosyal desteğin yönü, stereotipleştirme biçimleri ve çalışma durumu karşılaştırması.

Tablo 14
Sosyal Desteğin Yönü ve Cinsiyetin Karşılaştırılması

Sosyal Desteğin Yönü	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Yok	14 %36,8	32 %52,5	46 %46,5
Alınan	5 %13,2	4 %6,6	9 %9,1
Verilen	15 %39,5	23 %37,7	38 %38,4
Karşılıklı	4 %10,5	2 %3,3	6 %6,1
Toplam	38 %100	61 %100	99 %100

Sosyal desteğin yönü ve cinsiyetin karşılaştırıldığı Tablo 14'e göre verilen sosyal destek kategorisinde kadın karakterlerin daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir (%39,5). Kessler ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında da kadınların sosyal destek

almaktan ziyade, sosyal destek verdikleri gözlemlenmiştir. Dolayısıyla verilen sosyal destek bağlamında her iki çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir.

Tablo 15
Stereotipleştirme Biçimleri ve Cinsiyetin Karşılaştırılması

Stereotipleştirme Biçimleri	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Yok	23 %60,5	50 %82,0	73 %73,7
Mükemmel Büyükanne ve Büyükbaba	0 %0,0	3 %4,9	3 %3,0
Altın Yaşlılık	6 %15,8	3 %4,9	9 %9,1
John Wayne	4	0	4
Muhafazakârlığı	%10,5	%0,0	%4,0
Fiziksel, Bilişsel ve Duygusal Güçsüzlük	5 %13,2	3 %4,9	8 %8,1
Huysuz ve Aksi	0 %0,0	2 %3,3	2 %2,0
Toplam	38 %100	61 %100	99 %100

Tablo 15'e göre yaşlı kadın karakterlerde iki kategori dışında hem pozitif hem de negatif anlamda stereotipleştirme erkek karakterlere göre oran olarak daha fazladır. Pozitif stereotipleştirme biçimlerinden biri olan altın yaşlılığı (%15,8), fiziksel, bilişsel ve duygusal güçsüzlük kategorisi izlemiştir (%13,2). Hiçbir yaşlı kadın karakterin, pozitif stereotipleştirme biçimlerinden biri olan mükemmel büyükanne ve büyükbaba kategorisine; hiçbir yaşlı erkek karakterin de John Wayne muhafazakârlığı kategorisine dâhil olmadığı dikkat çekmektedir.

Tablo 16
Çalışma Durumu ve Cinsiyetin Karşılaştırılması

Çalışma Durumu	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Çalışıyor	1 %2,6	19 %31,1	20 %20,2
Çalışmıyor	15 %39,5	1 %1,6	16 %16,2
Emekli	0 %0,0	1 %1,6	1 %1,0
Belirsiz	22 %57,9	40 %65,6	62 %62,6
Toplam	38 %100	61 %100	99 %100

Tablo 16'da çalışma durumu ve cinsiyet karşılaştırılmaktadır. Analize dâhil edilen dizilerdeki yaşlı kadın karakterlerden sadece birisi çalışırken bu sayı erkek karakterler için 19'dur (%31,3). Bu durum Signorielli'nin (2004, s. 290) ABD'de ana yayın kuşağındaki programlarda yaş, cinsiyet ve etnisite temsiline yönelik yapmış olduğu araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmada

da ana yayın kuşağındaki programlarda yaşlı kadınların, yaşlı erkeklere kıyasla ev dışında daha az çalıştıkları ortaya konulmuştur.

Sonuç

Toplumsal ve kültürel olarak inşa edilen yaşlılığın günümüzün başlıca hikâye anlatıcılarından biri olan televizyon dizilerindeki (Prieler ve ark., 2015, s. 868) yansımalarını incelemek çeşitli açılardan önem taşımaktadır. İlki, farklı temsiller birbirlerine eklenerek dünyaya, topluma ve insanlara olan bakışı biçimlendirir ve yeniden üretilmesine katkıda bulunurlar (Tanrıöver, 2007, s. 153). Bu noktada televizyonun birer izleyici olarak bizlerin bilişsel, duygusal ve davranışsal dünyamız üzerinde etkileri olduğu, televizyonda karşılaştığımız yaşlı karakterlerin veya diğer toplumsal gruplara mensup bireylerin nasıl temsil edildikleri onlara yönelik algılarımızı şekillendirdiği belirtilebilir.

Diğer taraftan, izleyicilerin kendi kültürel bağlamları içerisinde anlamın aktif birer üreticisi olduğuna yönelik Kültürel Çalışmalar geleneğine dayanan bir yaklaşım da yer almaktadır. Yani izleyiciler televizyonda üretilen anlamları sorgulamadan kabul etmemektedirler. Anlam inşası kültürden kültüre değişmekle birlikte aynı kültür içerisindeki demografik ve kültürel değişkenlere dayalı olarak da değişmektedir. Özetle, çoklu anlamlar taşıyan televizyon mesajları izleyiciler tarafından farklı biçimlerde yorumlanmaktadır (Barker, 2008, s. 326–328).

Televizyondaki yaşlı temsiline yansımalarını incelemenin ikinci önemli noktası ise, dezavantajlı toplumsal gruplardan biri olarak nitelendirilen yaşlıların temsiline onlara yönelik tutumların ve davranışların nasıl kodlandığı konusunda bir fikir sunabilmesidir. Öyle ki daha önce de belirtildiği gibi gençlik yönelimli kültürü, ideal beden algısını ihlal eden ve çoğu zaman ekonomik üretim alanının dışında kalan yaşlılara yönelik toplumsal bellekte yer alan dışlayıcı söylemlerin somutlaştığı noktalar yine belirli bir kültür içerisinde şekillenen televizyon dizilerinden yola çıkılarak incelendiğinde aynı zamanda toplumsal bir okuma da yapılabilmektedir. Örneğin, bu araştırmada yaşlı karakterlerin daha çok küçük rollerde yer almaları onların toplumsal hayatta da görünmez oldukları şeklinde yorumlanabilir. Yine yaşlı karakterlerin çoğunlukla aile üzerinden ilişki kurmaları onların toplumsal ve kültürel anlamda aile eksenli olarak şekillendirildikleri ya da onlardan beklenen çeşitli davranış kodlarının aile kavramı üzerinden inşa edildiğini göstermektedir.

Yaşlı karakterlerin çeşitli medya içeriklerinde nasıl temsil edildiklerine yönelik daha önce yapılan çeşitli çalışmalardan yola çıkılarak belirlenen kategorilerden hareketle bu araştırmada 26 dizide yer alan 99 yaşlı karakterin temsil biçimleri içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre dizilerde yaşlı erkek karakterler, kadın karakterlere göre daha fazla yer almış, karakterlerin eğitim seviyeleri genel

olarak belirsizken, herhangi bir işte çalışan karakter sayısı oldukça düşüktür. Yüksek bir ekonomik statüde yer alan yaşlı karakterler oldukça belirginken yine incelenen karakterlerin yarıya yakınının çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Karakterlerin sağlık durumunun büyük bir oranda iyi olarak yansıtılması onlara yönelik olumsuz mit ve stereotipleştirme inşasının önüne geçildiği şeklinde yorumlanabilir.

Birçok karakterin tür olarak duygusal ve yön olarak da verilen sosyal destek ile ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle yaşlı karakterler daha çok “destek almaktan ziyade destek veren bireyler” olarak yansıtılmıştır. Bu durum toplumsal ve kültürel olarak kurulan ve yaşlı bireylerin “yaşamsal deneyimlerinden yararlanılması gerektiği” algısıyla ilişkili olabilir.

Sosyal stresin yönü bağlamında verilen ve alınan sosyal stres oranları eşit olup daha çok yaşlı kadın karakterlere yönelik stereotipleştirme biçimlerine yer verildiği saptanmıştır. Temel stereotipleştirme biçimleri ise “altın yaşlılık” ve “fiziksel, bilişsel ve duygusal güçsüzlüktür.” Yaşlanma mitleri olarak “hastalık ve engellilik”, “depresyon, yalnızlık ve huysuzluk” kategorileri ön plana çıkmıştır.

Temsile yönelik önemli sonuçlardan bir diğeri ise hem pozitif hem de negatif anlamda stereotipleştirmenin yaşlı kadın karakterlerde erkek karakterlere göre daha fazla olmasıdır. Yine toplam 38 kadın karakterden sadece bir tanesinin çalıştığı gözlemlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarının bir kısmının daha önce yapılan araştırmaların sonuçları ile benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda, yaşlı karakterlerin daha çok sağlıklı olarak yansıtılması Lien ve arkadaşlarının (2009), verilen sosyal destek kategorisinde kadın karakterlerin daha fazla belirgin olması Kessler ve arkadaşlarının (2004) ve kadın karakterlerin çalışma durumlarının sadece bir karakter ile sınırlı olması Signorielli'nin (2004) araştırmasının sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği örneklem sayısının azlığından dolayı tartışmaya açıktır. Diğer taraftan araştırmanın yaşlılık ve temsil ilişkisine yönelik ülkemizdeki sınırlı literatüre katkıda bulunduğu düşünülmektedir. İleride yapılacak olan çalışmalarda yaşlı bireylerin kendi yaşlılık deneyimleri ile medyadaki temsil edilme biçimleri arasındaki ilişkiyi nasıl anlamlandırdıkları nitel bir yaklaşımla yapılandırılmış çalışmalarla incelenebileceği gibi gazete ve dergi gibi basılı mecralardaki yaşlı temsil biçimlerinin söylemsel olarak nasıl kurulduğu da incelenebilir.

Received: May 17, 2016**Revision Received:** October 29, 2016**Accepted:** November 19, 2016**OnlineFirst:** December 30, 2016Copyright © 2016 • **Istanbul University Department of Sociology**tjs.istanbul.edu.tr/en

DOI 10.16917/iusosyoloji.284522 • December 2016 • 36(2) • 502–506

Extended Abstract

The Representation of Aging in Television Series

Özgür Kılınç¹
Anadolu University

Ferruh Uztuğ²
Anadolu University

Abstract

The purpose of this study is to evaluate aging's dimensional construction and representation from a sociocultural and critical perspective, and then analyze its representation on television. Content analysis was used in analyzing 99 elderly characters from 26 television series in order to demonstrate how they are represented. While the dominant form of relationship is shaped around the family, social support mostly proceeds in an emotional dimension; the social support given is more pronounced than the social support received. The percentages for stress that is given or received are equal, while elderly female characters have been stereotyped more than elderly male characters. The main forms of stereotypes are golden age and physical, cognitive, and emotional weakness. The mythoi of aging that are transferred to the nine characters are disease and disability, depression, loneliness, crankiness, and amnesia. A discourse on explicit age discrimination was observed in only one character, but no discourse on death could be found for any of the characters.

Keywords

Fear of aging • Media and aging • Aging and representation • Death-denying culture

1 **Correspondence to:** Özgür Kılınç (Asst Prof), Department of Public Relations and Advertising, Graduate School of Social Sciences, Anadolu University, Eskişehir 26470 Turkey. Email: ozgurkilinc@anadolu.edu.tr

2 Department of Public Relations and Advertising, Faculty of Communication Sciences, Anadolu University, Eskişehir 26470 Turkey. Email: fuztug@anadolu.edu.tr

Citation: Kılınç, Ö., & Uztuğ, F. (2016). The representation of aging in television series. *Turkish Journal of Sociology*, 36, 502–506.

In Western culture, rejuvenation and living longer are themes with a long history (Gilleard, 2007, p. 81). Thus, exploring public images of aging that are defined from a youth-centered culture is important from two aspects. The first one is that public images reflect and formalize social attitudes towards elderly people, and the second one is that it affects individual perceptions of self for constructing their personal identity as they advance in age (Featherstone & Hepword, 2007, p. 735).

How is aging offered as an object of fear, which begins in childhood through tales, films, and urban legends, despite being seen as a natural step of human life? How is the relationship between death and aging built? How is a culture that denies death shaped? After analyzing these questions socio-culturally through critical conceptualization, the main question of this research becomes “How is aging represented in prime-time Turkish TV series?”

One can say it makes sense to discuss a culture that denies death and makes aging invisible, as well as the relationship of aging, death, and fear of aging based on social and cultural interpretations. Therefore, this research theoretically evaluates fear of aging under two headings: sociocultural approaches and critical approaches.

Sociocultural Approaches

The theoretical complexity of the concept of age presents a unique perspective to sociologists for explaining the processes of self and identity, as well as for examining how cultural and social inequality are produced/reproduced. Age is an element of one’s social identity, like gender and ethnicity (Barrett, Redmond, & von Rohr, 2012, pp. 329–331).

Martens, Goldenberg, and Greenberg (2005) evaluated the causes of fear and negative reactions to this important element of social identity to be fear of death, reduced physical strength, and loss of self-confidence. Fear of death is about when people see someone who is older and view this person’s fate as something unavoidable for themselves because older individuals are potential reminders about the future, which is inescapably accompanied with troubles, death, reduced physical strength, and loss of self-confidence.

Critical Approaches

Critical approaches toward aging, or critical gerontology, asks these major questions: Who benefits from and who is harmed by the normative standards of dominant culture? What are the reasons that a specific pattern reaches a dominant position? How can society age better? What is a good life? In accordance with critical approaches, in order to understand aging and its problems, one must understand and analyze the effects of gender, social class, ethnicity, and socio-economic inequalities.

In reference to gender and age-based approaches, our bodies express something much more than a place for health and disease. As such, our bodies are an interface of meaning between public and private life (Holstein & Minkler, 2003, pp. 789–790).

Methodology

This research intends to analyze the representation of aging on TV, its main question being “How is aging represented in prime-time TV series?”

To this end, content analysis was used in analyzing 99 elderly characters from 26 television series in order to demonstrate how they are represented. The content analysis coding form was developed from the previous studies of Kessler, Rakoczy, and Staudinger (2004), Lee, Carpenter, and Meyers (2007), Manges (2007), Thornton (2002), and Hagestad and Uhlenberg (2005).

The purposive sampling method was used in determining TV series (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2014, p. 90). In this context, the sample was chosen based on the condition that the series must be rated in the top 10 overall for its time-slot. In addition, to increase the diversity of series both categorically (family, crime, drama, action) and quantitatively, a different day was determined for each month by specifying a different day in the first week of every month (e.g. Monday for January, Tuesday for February).

One series didn't have any elderly characters; in total, there were 99 elderly characters in 26 series. Research results indicate that elderly male characters are more visible than elderly female characters, the education level of these characters is generally unclear, and the employment status is quite low among these characters.

Elderly characters with a high economic status are very distinct; about half of the characters have a child. Portraying characters' health status as substantially good can be interpreted as avoiding negative mythoi and stereotypical constructions towards them.

Many characters were seen to be related to a type of emotion; they provide social support in a certain context and direction. In other words, elderly characters are reflected as individuals who give social support rather than receive it. This situation can be associated with the perception of benefitting from their “vital experiences.”

Within the context of the direction of social stress, the percentages of those who give and those who receive are equal, and elderly female characters are stereotyped more than elderly male characters. The main forms of stereotypes are “golden age” and “physical, cognitive, and emotional weakness.” For aging mythos, “illness and disability” and “depression, loneliness, and moodiness” are prominent.

Kaynakça/References

- Agamben, G. (2013). *Kutsal insan: Egemen iktidar ve çıplak hayat* (İ. Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Barker, C. (2008). *Cultural studies: Theory and practice*. London, UK: Sage.
- Barrett, A. E., Redmond, R., & von Rohr, C. (2012). Avoiding aging? Social psychology's treatment of age. *The American Sociologist*, 43(3), 328–347.
- Barry, A. M., & Yuill, C. (2012). *Understanding the sociology of health: An introduction*. London, UK: Sage.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chaplin, E. (1994). *Sociology and visual representation*. London, UK: Routledge.
- Featherstone, M., & Hepworth, M. (2005). Images of ageing: Cultural representations of later life. In M. L. Johnson (Ed.), *The Cambridge handbook of age and ageing* (pp. 354–362). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Featherstone, M., & Hepworth, M. (2007). Images of aging. In J. E. Birren (Ed.), *Encyclopedia of gerontology* (pp. 735–742). Amsterdam, Netherlands: Elsevier.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (2002). Growing up with television. The cultivation perspective. In M. Morgan (Ed.), *Against the mainstream: The selected works of George Gerbner* (pp. 193–214). New York, NY: Peter Lang Publishing.
- Gibbons, R. (2003). *Reflections in the glass: Television and the elderly* (Doctoral dissertation, University of Toronto, Canada).
- Gilleard, C. (2007). Old age in Ancient Greece: Narratives of desire, narratives of disgust. *Journal of Aging Studies*, 21(1), 81–92.
- Gullette, M. M. (1997). *Declining to decline: Cultural combat and the politics of midlife*. Charlottesville, VA: University Press of Virginia.
- Hagestad, G. O., & Uhlenberg, P. (2005). The social separation of old and young: A root of ageism. *Journal of Social Issues*, 61(2), 343–360.
- Hall, S. (Ed.). (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London, UK: Sage.
- Hartley, J. (2002). *Communication, cultural and media studies*. London, UK: Routledge.
- Helsby, W. (2005). Messages and Messengers. In W. Helsby (Ed.), *Understanding representation* (pp. 1–25). London, UK: BFI Publishing.
- Holstein, M. B., & Minkler, M. (2003). Self, society, and the “new gerontology.” *The Gerontologist*, 43(6), 787–796.
- Kessler, E. M., Rakoczy, K., & Staudinger, U. M. (2004). The portrayal of older people in prime time television series: The match with gerontological evidence. *Ageing and Society*, 24(4), 531–552.
- Lacey, N. (1998). *Image and representation: Key concepts in media studies*. London, UK: Macmillan Press.
- Laderman, G. (2000). The Disney way of death. *Journal of the American Academy of Religion*, 68(1), 27–46.
- Lee, M. M., Carpenter, B., & Meyers, L. S. (2007). Representations of older adults in television advertisements. *Journal of Aging Studies*, 21(1), 23–30.
- Lien, S. C., Zhang, Y. B., & Hummert, M. L. (2009). Older adults in prime-time television dramas in Taiwan: Prevalence, portrayal, and communication interaction. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 24(4), 355–372.

- Manges, H. A. (2007). *The invisible signs of aging in international media: Is the age stereotype a Western problem?* (Master's thesis, University of Nebraska, Omaha, Nebraska, USA).
- Martens, A., Goldenberg, J. L., & Greenberg, J. (2005). A terror management perspective on ageism. *Journal of Social Issues, 61*(2), 223–239.
- Medyatava. (2015). *Rating tablosu*. <http://www.medyatava.com/rating> adresinden 10.08.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Mellor, P. A., & Shilling, C. (1993). Modernity, self-identity and the sequestration of death. *Sociology, 27*(3), 411–431.
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu anlamak*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- O'Gorman, S. M. (1998). Death and dying in contemporary society: An evaluation of current attitudes and the rituals associated with death and dying and their relevance to recent understandings of health and healing. *Journal of Advanced Nursing, 27*(6), 1127–1135.
- Pickard, S. (2014). Biology as destiny? Rethinking embodiment in 'deep' old age. *Ageing and Society, 34*, 1279–1291.
- Prieler, M., Kohlbacher, F., Hagiwara, S., & Arima, A. (2015). The representation of older people in television advertisements and social change: The case of Japan. *Ageing and Society, 35*(4), 865–887.
- Roanova, J. (2006). Newspaper portrayals of health and illness among Canadian seniors: Who ages healthily and at what cost? *International Journal of Ageing and Later Life, 1*(2), 111–139.
- Segal, L. (2007). Forever young: Medusa's curse and the discourses of ageing. *Women: A Cultural Review, 18*(1), 41–56.
- Signorielli, N. (2004). Aging on television: Messages relating to gender, race, and occupation in prime time. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 48*(2), 279–301.
- Simcock, P., & Sudbury, L. (2006). The invisible majority? Older models in UK television advertising. *International Journal of Advertising, 25*(1), 87–106.
- Talbot, M. (2007). *Media discourse: Representation and interaction*. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- Tanrıöver, H. U. (2007). Medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hakları ihlalleri. S. Alankuş (Der.), *Kadın odaklı habercilik içinde* (s. 149–167). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Thornton, J. E. (2002). Myths of aging or ageist stereotypes. *Educational Gerontology, 28*(4), 301–312.
- Thumin, N. (2012). *Self-representation and digital culture*. Basingstoke, UK: Palgrave MacMillan.
- Twigg, J. (2007). Clothing, age and the body: A critical review. *Ageing and Society, 27*(2), 285–305.
- Walter, T. (1994). *The revival of death*. London, UK: Routledge.
- Wikipedia. (n.d.). *Danse Macabre*. Retrieved May 29, 2015 from http://en.wikipedia.org/wiki/Danse_Macabre
- World Health Organization. (2002). Proposed working definition of an older person in Africa for the MDS Project. Retrieved May 12, 2015 from <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>
- Zhang, Y. B., Harwood, J., Williams, A., McEwen, V. Y., Wadleigh, P. M., & Thimm, C. (2006). The portrayal of older adults in advertising a cross-national review. *Journal of Language and Social Psychology, 25* (3), 264–282.
- Zimmermann, C., & Rodin, G. (2004). The denial of death thesis: Sociological critique and implications for palliative care. *Palliative Medicine, 18*(2), 121–128.